

નવલ કાન્તા.

નાટકનાં ગાયનો.

શ્રી સરદાર વિજય નાટક કંપની.

બાલાસીનોર.

આવૃત્તિ બીજી. પ્રત ૧૦૦૦.

ધર્મ વિજય પ્રીંટીંગ પ્રેસ પાયધુની નં૦ ૫૭૨–મુંબઇમાં
હરજીવન ભગવાને છાપ્યું.

સને ૧૯૧૬.

કીમત ચાર આના.

નવલ કાન્તા.

નાટકનાં ગાયનો.

શ્રી સરદાર વિજય નાટક કંપની.

બાલાસીનોર.

પ્રયોજકઃ-મહુંમદ જમીયતખાન

એચ. એચ. ધી નવાબ સાહેબ-બાલાસીનોર

પ્રકાશકઃ-મહુંમદ જમીયતખાન.

એચ. એચ. ધીં નવાબ સાહેબ,

મુ૦ બાલાસીનોર.

ધર્મ વિજય પ્રીન્ટીંગ પ્રેસ, પાયધુની નં૦ ૫૭૨-મુંબઇમાં

હરજીવન ભગવાને છાપ્યું.

આવૃત્તિ બીજી. પ્રત ૧૦૦૦

સને ૧૯૧૬.

કીમત ચાર આના.

નવલ કાન્તા.

નાટકનાં પાત્રો

પુરૂષ વર્ગ.

જયસિંહ—નવલગઢના મહારાજા.
નવલસિંહ—મહારાજા જયસિંહના કુમાર.
કારીગર—યંત્ર બળથી આકાશ માર્ગે ઉડનારા અશ્વનો બનાવનાર.
ઉદયસિંહ—નવલગઢનો પ્રધાન.
રમણસિંહ—નવલગઢનો નાયબ દિવાન.

ઝવેરચંદ મણિલાલ માણેકલાલ	નવલગઢના વણિક ગૃહસ્થ.

ભાનુચંદ—ઝવેરચંદનો પુત્ર.
જગજીવન—ઝવેરચંદનો મેતો.
પ્રેમચંદ—ભાનુચંદનો મિત્ર.
ચન્દ્રસિંહ—અચલગઢના મહારાજા.
મધુપસેન—ચંપાનગરીના મહારાજા.

ઉપરાંત જેલર, કેદીઓ, માળી, મોહન. રામો, નવલગઢની પ્રજાના આગેવાનો તથા જાલમસિંહ વગેરે.

સ્ત્રી વર્ગ

કાન્તા—અચલગઢના મહારાજાની પુત્રી.

ચન્દ્રાવતી—કાન્તા કુમારીનાં માતુશ્રી ચન્દ્રસિંહના રાણી.

કુમળા }
વિમળા } કાન્તા કુમારીની સખીઓ.

મેના—નવલગઢના ગૃહસ્થ માણેકલાલની પુત્રી.

મણિ—મેનાની માતા.

વસંત—મેનાની સખી.

મનોહર—નવલગઢના ગૃહસ્થ મણિલાલની પુત્રી.

ગુલાબ—મનોહરની સખી

મોતી—મનોહરની માતા.

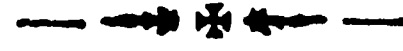
કસ્તુર—ઝવેરચંદ શેઠની સ્ત્રી.

ઉપરાંત કંચન વીગેરે દાસી મંડળ.

નવલ કાન્તા.

નાટકનો સંક્ષિપ્ત સાર.

નાન્દી થઇ રહ્યા બાદ સૂત્રધાર અને નટીના સંવાદમાં વસ્તુસૂચન.

અંક પહેલો.

પ્રવેશ૧ લો–(નવલગઢના રાજ્ય ભુવન પાસેનું મેદાન)

યંત્ર બળથી આકાશ માર્ગે ઉડી શકે એવો કાષ્ટનો ઘોડો બનાવી જયપુરના કારીગરે નવલગઢના મહારાજા જયસિંહને મળવું તથા તેને પોતાની કારીગરી બતાવી પ્રસન્ન કરવા. જયસિંહે એ અશ્વની કારીગર પાસે માગણી કરવી અને તેને ઉડાડવાની ક્રિયા પોતાના કોઈ માણુસને બતાવવા કહેવું. રાજકુમાર નવલસિંહનો ઘોડા પર ચડી ઉડવા વિચાર, કારીગરે તથા મહારાજાએ તેમને એવા જોખમમાં ઉતરવા ના કહેવી, છતાં રાજકુમારનું આગ્રહ પૂર્વક અશ્વે ચડી ઉડવું. ઘણો વખત થયાં છતાં રાજકુમાર પાછા ન ફરવાથી જયસિંહનું કારીગર પર ગુસ્સે થવું, એ ગુસ્સામાં પ્રધાને અગ્નિમાં ઘ્રતની આહુતિ આપ્યા માફક ઉમેરો કરવો. રાજાએ કારીગરને દેહાન્તની શિક્ષા ફરમાવવી, નાયબ દિવાને એવું સાહસ ન કરવા મહારાજાને સમજાવવા, મહારાજાએ કારીગરને કેદ કરાવવો, કારીગરનો પશ્ચાતાપ “ ગમે તેટલો ઉદ્યોગ કર્યા છતાં તેનું ફળ આપવું એ તો પ્રારબ્ધનાજ કબજામાં છે ”

પ્રવેશ ૨જો-(મણિલાલ દલાલનું ઘર) મ્હોટી ઉમરે પહોંચેલી પોતાની પુત્રી મનોહરનો કયાંઇ પણ સબંધ કરવા મણિલાલની મણિ સાથે વાતચીત, ઝવેરચંદ શેઠના મેતા જગજીવનનું આવવું, મણિલાલે ઝવેરચંદના પુત્ર ભાનુચંદ સાથે મનોહરનો સબંધ કરવાની જગજીવન મારફત વાત ચલાવેલી હોવાથી એ વાતના નિરાકરણ ઉપર આવવું, જગજીવને હલકા કુળની કન્યા લેવા પોતાના શેઠ ના કહે છે એમ બતાવવું, ધનવાન છતાં હલકું કુળ કેમ કહેવાય એ બાબત મણિની તકરાર મણિલાલે પૈસાથી નહિ પણ સદાચારથી માણસ કુળવાન ગણાય છે એવું પ્રતિપાદન કરવું તથા જગજીવન પાસે ઝવે-રચંદના જીગરની વાત જાણવા જણાવવું. જગજીવને ચાલીશ હજાર રૂપિઆ ચાંદલાના લેવાની શેઠની ઇચ્છા છે એમ કહેવું, મણિને આશ્ચર્ય તથા તેણીએ કન્યાવિક્રય માફક વરવિક્રયનું વિવેચન કરવું, બાદ જગજીવને વર કન્યા પરસ્પર એક બીજાને જોઈ પસંદ કરે એમ મણિલાલને કહેવું, મણિ-લાલે એ વાત કબુલ કરી મનોહરને ઝવેરચંદ શેઠને ત્યાં મોકલવા મણિને સૂચના કરવી, જગજીવનનું જવું, ઝવેર-ચંદને ત્યાં મનોહરને મોકલવા મણિની ના પસંદગી, મણિલાલે તેણીને સમજાવી ઘરમાં મોકલવી તથા પૈસાથી કયું કાર્ય નથી થતું અર્થાત્ બધું બની શકે છે એવો દ્રઢ નિશ્ચય કરી બીજા કાર્યમાં પ્રવૃત્ત થવું, કરૂપી મનોહરનું પોતાની સખી ગુલાબ સાથે આવવું, મનોહરની રૂપ ગુણ સબંધી આત્મ પ્રશંસા, હાસ્ય.

પ્રવેશ ૩જો-(ઝવેરચંદ શેઠનું ઘર) જગજીવનના આવવાની રાહ જોતા કૃપણાધિરાજ ઝવેરચંદનું નોકર રામા ઉપર દાબ અજમાવવા જતાં પાછું પડવું, જગજીવનનું આવવું, ઝવેરચંદે આતુરતાથી મનોહર સાથે ભાનુંનો સબંધ કરતાં પ્રાપ્ત થનારી રકમ બાબત જગાને પૂછવું તથા જગાના જવાબમાં રકમ ઓછી જણાતા પૂરી રકમ લેવા આગ્રહ કરવો, જગે ભાનુચંદને પૂછ્યા બાદ સબંધનું નક્કી કરવા કહેવું, ઝવેરચંદનું ગુસ્સે થવું, તેમાં વળી મનોહર વર તથા ઘર જોવા આવવાની છે એવા સમાચાર આપી જગે ઝવેરચંદને વિશેષ ચિન્તાતુર બનાવવો, ઝવેરચંદે ભાનુને પૈસાનો લોભ બતાવી લલચાવવા જગાને સમજાવી જવું, જગે ભાનુચંદને બોલાવી તેના અંતરની વાત જાણવી, ૩૫ ગુણ સંપન્ન મેના ઉપર મોહિત બનેલા ભાનુના વિચાર સાંભળી જગજીવનનું નિરાશ થવું, છતાં મનોહરની તારીફ કરી ભાનુને લલચાવવો, મનોહરનું તેની સખી ગુલાબ સાથે આવવું, એ બન્ને બાળાઓની વાતચીતમાં કરૂપી મનોહરના વાઇડાઇ ભરેલા કુવિચારો સાંભળી ભાનુનો તેના તરફ અત્યંત અણગમો, જગાનું જવું કસ્તુર શેઠાણીનું આવવું અને વિવેકપૂર્વક મનોહર તથા ગુલાબને તેણીએ પોતાના ઘરમાં લઇ જવી, બાદ ભાનુને મનોહર જેવી નાલાયક પુત્રીને ઉછેરવા બાબત મણિલાલ તરફ તિરસ્કાર તથા તેની સાથે સબંધથી નહિ જોડાવાનો દ્રઢ સંકલ્પ.

પ્રવેશ ૪ થો–(**અચલગઢના રાજાનો બાગ**) કાન્તા કુમારીનું પોતાની સાહેલીઓ સાથે ગરબો ગાતાં નિકળવું, સખીઓનો પરસ્પર વિનોદ, નવલસિંહનું અશ્વ સહિત આકાશ માર્ગથી પડવું, બેહોશ સ્થિતિમાં પડેલા નવલને જોઇ કાન્તાને તેની જાતિ સબંધી થયેલા તર્ક વિતર્ક પૂર્વાનુરાગ, નવલના રૂપમાધુર્યપર મુગ્ધ બનેલી કાન્તાએ તેના કંઠમાં પુષ્પમાળા પહેરાવવી તથા તેને પતિ તરીકે માન્ય રાખવો, કમળા તથા વિમળાનું પ્રસન્ન થવું, સ્વસ્થ બનેલા નવલને નંદનવન જેવો બગીચો જોઇ ઉપજેલું આશ્ચર્ય તથા તેની નવલગઢ પહોંચવાની આતુરતા, કાન્તાની અધીરતા, છેવટે શરમને છોડી કાન્તાએ જવા તૈયાર થએલા નવલને રોકવો, એક બીજાની આંખોનું મળવું, પરસ્પરનો મધુર સંવાદ, બાદ નવલસિંહે કાન્તાને પત્ની તરીકે કબુલ કરવી, કાન્તાએ શહેરમાં જઇ પોતાના પિતાને મળી વિધિવત્ લગ્ન કરવા નવલને કહી ચાલતા થવું, નવલની અધીરતા, નાયક નાયકાનો શૃંગાર.

પ્રવેશ ૫ મો–(**ઝવેરચંદનું ઘર**) ઝવેરચંદે ઉત્તમ ગુણવાળા પુત્રની માત્ર પોતાની ધારણા પાર પાડવામાં અવરોધરૂપ જણાતાં નિન્દા કરવી, કસ્તુર શેઠાણીનું આવવું તથા કન્યા ના રૂપ ગુણ જાણ્યાં છતાં ભાનુનો ભવ ન બગાડવા પોતાના પતિને કહેવું, ઝવેરચંદે ગુસ્સે થઇ તેને કાઢી મુકવી, બાદ ભાનુના મિત્ર પ્રેમચદે આવી એજ વાત કરી ઝવેરચંદ પાસે ચર્ચવી, તેને પણ ઝવેરચંદે તિરસ્કાર પૂર્વક રજા આપવી.

પ્રવેશ ૬ ઠો– (**નવલગઢને પાદર નદી કાંઠો**) મેનાની ચીઠ્ઠી ઉપરથી ભાનુનું નદી કિનારે આવવું તથા તેના લોભી બાપ સબંધી તેમજ હૃદયાનન્દિની મેના સબંધી વિચાર, પ્રેમચંદનું આવવું, ભાનુની વિરહાકુલ દશા, પ્રેમચંદનું પ્રત્યક્ષ થવું, મિત્ર ભાવ, ભાનુને આશ્વાસન આપી પ્રેમચંદનું જવું, મેનાને આવતી જોઇ ભાનુનું સંતાવું, સંકેત સ્થળે ભાનુને નહિ જોવાથી મેનાના વિરહાત્મક અદ્‌ભુત ભાવ તથા વિચાર, ભાનુનો ભેટો, મેનાએ પ્રણય પૂર્વક ભાનુને આપેલો ઉપાલંભ, બન્નેનું લગ્ન સબંધી વિચાર કર્યા બાદ છુટા થવું,

પ્રવેશ ૭ મો–(**અચલગઢના રાજાનો અન્તઃ પુરનો ચોક**) નવલસિંહ સાથે વિધિપૂર્વક લગ્નગાંઠથી જોડાએલી કાન્તાને સખીઓએ શિખામણ આપવી, કાન્તાએ તેના તરફ પ્રેમ ભાવ બતાવવો, બાદ રાણી ચંદ્રાવતીનું આવવું, માતાનો પુત્રી તરફ પ્રેમ, ચંન્દ્રસિંહનું નવલસિંહ સાથે આવવું, પરસ્પર વિવેક વાર્તા, પિતાએ પુત્રીને આપેલો બોધ નવલ–કાન્તાનું ઘોડાપર બેસી નવલગઢ તરફ ઉડી નીકળવું, પુત્રીના પ્રયાણથી રાજારાણીનું પ્રેમાશ્રુ યુક્ત સ્તબ્ધ બની જવું—

અંક બીજો.

પ્રવેશ ૧ લો– (નવલગઢની જેલ) કારીગર જેલમાં પોતાની કફોડી સ્થિતિ સબંધી વિચાર કરતો હોય છે ત્યાં મહારાજા જયસિંહે આવી તેને " કુમાર કયારે આવશે " એમ પૂછવું, કારીગરે " કારીગરી કરી જાણીએ છીએ, પણ ભવિષ્ય ભાંખી શકતા નથી " એમ જવાબ આપવો, રાજાએ તેને તાંત્રિક ગણી તાવવો, રાજાનો વ્હેમ દૂર કરવા કારીગરે યોગ્ય ખુલાસો કરવો, ત્યાં નાયબ દિવાને આવી વૃથા અપશોસ નહિ કરતાં કુમારના કલ્યાણ નિમિતે કાંઇ પુણ્ય કરવા રાજાને કહેવું, જયસિંહે તેના કહેવા મુજબ જેલના તમામ કેદીઓને (કારીગર સિવાય) મુકત કરી જેલને દુધથી ધોવરાવવા જેલરને આજ્ઞા આપવી. કારીગરે બીજા કેદીની માફક પોતાને પણ મુક્ત કરવા મહારાજા પાસે અરજ ગુજારવી, એ બાબતમાં રાજાનો ઇન્કાર છતાં નાયબ દિવાને યુકિતથી કારીગરને જેલમાંથી મુકત કરાવી રાજ્ય બાગમાં માળીની દેખરેખ નીચે મોકલી આપવા મહારાજાની આજ્ઞા મેળવવી, કારીગરે નાયબ દિવાનની પરમાર્થ બુદ્ધિ તરફ માનની લાગણી બતાવવી, મુકત થએલા કેદીઓએ મહારાજા જયસિંહને આશીર્વાદ આપવો.

પ્રવેશ ૨ જો–(ઝવેરચંદનું ઘર) મનોહરના રૂપગુણથી જાણીતા હોવા છતાં ધનલોભી ઝવેરચંદે જગજીવનને ચોગઠું બેસતું કરવા સમજાવવો, જગજીવનને કાર્ય સિદ્ધ થયા બાદ પોતાને સારી રકમ મળશે એવી આશા નહિ રાખ્યા છતાં શેઠના

સૂમપણાની અવધિ તપાસવા સવાલ કરવો, જવાબમાં ઝવેરચંદે હાસ્ય ઉપજે એવી કૃપણુતા બતાવવી.

પ્રવેશ ૩ જો-(**મણિલાલ દલાલનું ઘર**) મણિલાલની પુત્રી મનોહર (માત્ર નામનીજ) કરૂપી હોવા ઉપરાંત પોતાના ગાડીવાલા મોહન સાથે આડી ચાલથી ચાલતી જગજીવનના જોવામાં આવવી અને તેથી તેના હૃદયમાં ત્રાસ વ્યાપવો, તેમજ શ્રીમંતનાં સંતાનો સ્વતંત્રતાને લીધે કેવાં હલકી પાયરીએ પહોંચે છે એનો આબેહુબ ચિતાર નજરે જોઇ ભાનુચંદનો સબંધ એ કુલટા સાથે કરવાનો વિચાર પડતો મૂકી જગજીવનનું જવું, પાછળથી મોહન મનોહર (આશક માશુક) નો આનંદ.

પ્રવેશ ૪ થો-(**નવલગઢનો રાજ્ય બાગ**) જેલમાંથી છુટી બગીચામાં માળીની દેખરેખ નીચે રહેલા કારીગરે કુમાર તરફથી પોતાને પ્રાપ્ત થએલ કષ્ટના ઉદ્ગાર કહાડવા, ત્યાં નવલનું કાન્તા સાથે આકાશ માર્ગથી ઉતરવું, બન્નેની બગીચામાં ફરતાં વિવેક ભરી શૃંગાર વાર્તા, કારીગરને કુબુધ્ધિ સૂજવી, કાન્તાને બગીચામાં રાખી માળીને ભલામણ દઇ નવલનું શહેરમાં જવું, કાન્તાએ માળીની સાથે બગીચો જોવા દૂર જવું, પાછળથી કારીગરે જરા દૂર ગએલા નવલસિંહને ઉંચે અવાજે બોલાવી પોતાની સ્થિતિથી વાકેફ કરવા, નવલે તેને દિલાસો કઇ થોડા વખતમાં દુઃખથી મુકત કરાવી આપવા કહેવું છતાં કારીગરે તેના પાસે સ્મૃત્તિ

આપી શકાય તેવી ચીજ માગવી નવલસિંહે તેને પોતાની વીંટી આપી વિદાય થવું, કારીગરે આનંદમાં આવી કાન્તાને ઠગવાનો નિશ્ચય કરવો, કાન્તાનું માળી સાથે મુળ જગોએ આવવું અને તેને બગીચા અંદરની મહેલાત બનાવવા કહેવું, મહેલાત સાફસુફ થાય ત્યાં સુધી તેજ સ્થળે ટેલવા કાન્તાને કહી માળીનું જવું બાદ કારીગરે પ્રત્યક્ષ થઇ ભોળી કાન્તાને ભરમાવવી અને તેને અશ્વ ઉડાડવાની ક્રિયા શિખડાવવાને બ્હાને ઉપાડી આકાશ માર્ગે રવાના થવું, તેવામાં નવલસિંહનુ પોતાના પિતા તથા નોકર વર્ગ સાથે આવી કાન્તાનું હરણ થતું જોઇ બેહોશ બની પૃથ્વીપર પડી જવું.

પ્રવેશ ૫ મો–(**ઝવેરચંદનું ઘર**) ભાનુચંદે પોતાના પિતાના કૃત્યથી કંટાળી તેની તથા જગજીવનની વાતો-સાંભળવા ગુપ્ત રીતે ઉભા રહેવું, ઝવેરચંદે તેને મનોહર સાથે ભાનુના સબંધનું ત્વરાથી નક્કી કરવાકહેવું, જગજીવને એ બાબતમાંથી પોતાનો હાથ ઉઠાવી લેવાની ઇચ્છા જણાવવી, ઝવેરચંદે તેનું કારણ પૂછવું, જવાબમાં જગજીવને નજરે જોએલાં મનોહરનાં નીચ કૃત્યો જાહેર કરવાં, ઝવેરચંદનો જગા માથે ક્રોધ, જગાની રીતિ તરફ ભાનુંનો સંતોષ ઝવેરચંદના ગયા બાદ જગજીવનનું લોભી લોકો કેવા હોય છે એનું યથાસ્થિત વર્ણન કરી વિદાય થવું, બાદ મેનાની સખી વસંતનું ચીઠ્ઠી લઇ આવવું અને તેના કહેવા મુજબ ભાનુંએ સ્ત્રીનો પોષાક પહેરી મેનાને ઘેર જવુ

પ્રવેશ ૬ ઠો-(માણેકલાલનું ઘર) મેનાની પોતે સાહસ ખેડયા સબંધી પ્રભુ પ્રાર્થના, વસંતનું ભાનું સાથે આવવું, બન્ને સખીઓનો મીઠો સંવાદ, બાદ વસંતનું જવું, ભાનુને સ્ત્રીનો વેષ ઉતરાવી મેનાનું ભેટવું, બન્ને પ્રેમીઓએ પરસ્પર આત્મકથા નિવેદન કર્યા બાદ છુટા પડવું.

પ્રવેશ ૭ મો-(જંગલ) શિકારે નિકળેલા ચંપાનગરીના રાજા મધુપસેનનું તીર વૃથા જવાથી નિરાશ થવું અને રૂદન કરતી કાન્તા પાછળ કારીગરને આવતો જોઇ આશ્ચર્ય પામવું, કારીગરે કાન્તાને અનેક પ્રકારે પોતાની સાથે પ્રેમ બાંધવા સમજાવવી, સતી કાન્તાનું અડગપણું અને તેના વિદ્વત્તા ભરેલાં વચનો સાંભળી મધુપસેનને તેના તરફ પુત્રી ભાવ પ્રગટ થવો, કારીગરની કુટિલતા, કાન્તાએ પ્રાણ જતાં લગી પણ પોતાનું પતિવ્રત નહિ છોડવા નિશ્ચય કરવો. કારીગરનું બળાત્કાર કરવા તેના તરફ ધસવું, કાન્તાની પ્રભુ પ્રાર્થના અને એ પ્રાર્થનાથી પ્રેરાએલા મધુપસેને પ્રત્યક્ષ થઇ કારીગરને બેજાન બનાવવો, કાન્તાની અનિશ્ચિત સ્થિતિ.

અંક ત્રીજો.

પ્રવેશ ૧ લો-(ચંપાનગરીમાં મધુપસેનનો મહેલ) વિષય લંપટ મધુપસેન કે જેના હૃદયમાં પ્રથમ કાન્તા કુમારી તરફ પુત્રી ભાવ પ્રગટ થયો હતો તે કાન્તાને પોતાની પટરાણી બનાવવા પ્રયાસ કરે છે, પણ સતી કાન્તા યુક્તિ પ્રયુક્તિથી તેને સમજાવી ચાર માસ પર્યન્ત એકાન્તમાં ઇશ્વર ભજન કરવા મધુપસેન પાસે બંદોબસ્ત કરાવે છે અને તેટલા વખતમાં પોતાનો કોઇ પણ રીતે ત્યાંથી છુટકો થશે એમ માની લે છે.

પ્રવેશ ૨ જો-(ઝવેરચંદ શેઠનું ઘર નવલગઢમાં) ઝવેરચંદનો અભણ રામા સાથે હાસ્ય જનક સંવાદ થઇ રહયા બાદ ભાનુચંદનું આવવું, ઝવેરચંદે તેની રીતભાત ભણી કંટાળો બતાવ્યા બાદ મનોહર સાથે પરણવા આગ્રહ કરવો. ભાનુચંદે યુકિતથી ના કહેવી, ઝવેરચંદનું ગુસ્સે થવું, કસ્તુર શેઠાણીનું આવવું, અને પોતાના પતિને પૈસાના લોભથી વર વિક્રય કરતાં ઠપકો દેવો, ઝવેરચંદે વિશેષ ચીડાઇ કસ્તુરને મારવા ધસવું, ભાનુચંદે વચ્ચે પડવું, તેના મા બાપનું જવું અને પાછળથી પોતે સાધુ વેષે વિદેશવાસી થવું.

પ્રવેશ ૩ જો-(નવલગઢમાં માણેકલાલનું ઘર) પુત્રીનો સબંધ શોધવા ગએલ માણેકલાલે પોતાની સ્ત્રી મણિને લગ્નની તૈયારીમાં રહેવા સૂચના કરવી, મણિએ મેનાનો મત પૂછયા પછી સબંધનું નકકી કરવા કહેવું, માણેકલાલનું ગુસ્સે થવું

મેનાનું આવવું, મણિએ મેનાને સમજાવવી, ભાનુ સિવાય અન્યને નહિ વરવા બાબત મેનાનો નિશ્ચય, માણેકલાલનું વિશેષ ક્રોધે ભરાવું. મેનાએ પોતાની માતાને સમજાવી સૂવાનો ડોળ કરવો, બધાં સૂઇ રહ્યા બાદ આવેલી આપત્તિનું સ્વગત બયાન કરવું, તેવામાં તેની સખી વસંતે એકાએક આવી ભાનુચંદ ભાગી ગયાના ખબર આપવા, અને તેથી વિશેષ દિલગીર બનેલી મેનાએ પોતાના પ્રેમી માફક ઘર છોડી પ્રદેશમાં પ્રયાણ કરવું.

પ્રવેશ ૪ થો-(જંગલ) કૃપણ પિતાના કૃત્યો તરફ કંટાળો બતાવતા ભાનુનું નિકળવું, તેને થતી મેના સબંધી ચિન્તા પ્રિયાની શોધ અર્થે નીકળેલા નવલસિંહનું સાધુને વેષે પ્રવેશ કરી કાન્તાનો પતો ન મળવાથી આત્મહત્યા કરવા તત્પર થવું, ભાનુએ પ્રકટ થઇ તેમને દિલાસો દેવો અને બન્નેએ કાન્તા કુમારીને શોધવા ત્યાંથી વિદાય થવુ.

પ્રવેશ ૫ મો-(ચંપાનગરીમાં—રાજ માર્ગ) ગોગીના વેષમાં ભાનુને મેનાની કફોડી સ્થિતિ સબંધી થતા વિચારોમાં "દિલભર દિલ છે" એ કહેવતનું સત્યપણું, મેનાનું આવવું અને ગોગી તરફ દ્રષ્ટિ જતાં આશ્ચર્ય ચકિત થવુ પરસ્પર પિછાણુ, પ્રેમીઓની પ્રેમ વાર્તા. ભાનુએ નવલસિંહ સબંધી તમામ હકીકતથી મેનાને વાકેફ કરી કાન્તાકુમારી પાસે મોકલવી.

પ્રવેશ ૬ ઠો-(ચંપા નગરીમાં કાન્તાનો ઉતારો) તર્ક વિતર્કની તરંગિણીમાં તણાતી કાન્તાને મેનાનો મિલાપ, મેનાએ પોતાની પુરેપુરી ઓળખાણ આપ્યા બાદ યક્ષના વલગાડ સબંધી પ્રપંચ કરી બેહોશ બની જમીનપર પડી જવા કાન્તાને સમજાવવી, કાર્યસિદ્ધિને કિનારે પહોંચવા આતુર બની રહેલી કાન્તાએ મેનાનો ઉપકાર માની તેના કહ્યા મુજબ કરવું, દાસી કંચનનું ગભરાવું, અને તેણીએ તુરત મહારાજાને જાહેર કરવા જવું, પાછળથી યોગીઓનીજમાત માંહેના ભાનુ વગેરે સાધુઓનું આવવું, મેનાની કાર્ય કુશળતા મધુપનું આવવું અને તેના કહેવાથી ભાનુએ કાન્તાના શરીરમાં રહેલા યક્ષને બોલાવવો, યક્ષે પોતાના ઘોડાનું પૂજન કાન્તાને નહિ કરવા દેવા બાબત મધુપને ખાઇ જવાનું કહેવું, મધુપે ગભરાઇ માફી માંગવી અને ઘોડો મંગાવી આપવો, બાદ એકાએક નવલસિંહનું આવવું અને તેની સુચનાથી સાધુને વેષે ઉભેલા તેના તમામ ઉમરાવોએ કફનીઓ ફેંકી દઇ તીવ્ર શસ્ત્રો વડે મધુપને ઘેરી લેવો, નવલ કાન્તાનું મિલન અને તેને હાથે ભાનુ મેનાનો હસ્ત મિલાપ..

નવલકાન્તા નાટકનાં ગાયનો

— —⊹— —

અંક પહેલો.

સૂત્રધાર— મંગળાચરણ.

મદદ આપ મહાદેવ.
દીન બન્ધુ તું દયાળ, વિદિત શક્તિ છે વિશાળ,
સ્નેહથી લઈ સંભાળ, કાર્ય દાસનું સુધાર—મદદ
તારી પ્રેરણા ન હોય, તો બને ન કાર્ય કોય;
અર્પું એ સિદ્ધાન્ત જોઇ; તાહરૂં તને ઉદાર—મદદ
તુંથી સર્વ પ્રગટ થાય, સર્વ તું મહીં સમાય,
ગાથ નારદાદી ગાય, તુંબુરે બજાવી તાર—મદદ
વિશ્વનાથ છે વિશ્વાસ, પૂરજે અમારી આસ;
ટાળીને તમામ ત્રાસ, પ્યારથી ઉતાર પાર—મદદ

બાળાઓ— ૨

વાર વાર વંદુછું નાથ નિર્વિકાર,
ધન્ય અવિનાશી અજન્મા ઉદાર;
સંસાર સાગરેથી સેવકને તારનાર,
તમથી બંધાયો છે તાર— વારવાર.
વ્યાસે કીધો વિસ્તાર તોએ પામ્યા ન પાર,
એવી માયા અપાર, નિર્વિકારે આકાર.

મત્સ્ય કચ્છપ વરાહ રામ વામન શ્રીકૃષ્ણ બુદ્ધ
પરશુ નૃસિંહ કલ્કિ ઉત્તમ અવતાર,
નિશ્ચે કર્યો છે નિસ્તાર,
આપી નિજ ભકતોને નિત્યે આધાર—વારવાર.

૩

સાધ-સારેગ ગરે ગમ પધ પમ ગરે સાધ સારેગ-(૨)
ગરે ગમ પધ નિધ નિધપ મગરે ધની રેસા.
સા રે ગ મ પ મ-ગ રે સા ધ-સારેગ.- ગરે-

કારીગર— ૪

પાડયા સહુ અવળા પાસા,
તકદીરના અજબ તમાસા—
ધનવાન થવા ધાર્યું હતું મહીપને મળી,
ત્યાંતો પડી હાથ પગે કઠિન આ લોહ કડી;
ઉદ્યમ કરી શી હવે રાખવી ફળની આશા—તકદીરના
લોટો લઇ ગયા કુવા કાંઠે દોરડું ગ્રંથી,
પણ ભર્યે લોટે દોરી તૂટી અધવચથી;
ન હોયે નશીબમાં તો પળવું પડેછે પ્યાસા—તકદીરના

જયસિંહ—પિતા પુત્રને તેં પાપી વિછોહ પડાવ્યા,
મારીશ તને હું મૂર્ખ એ જો નહીં આવ્યા;
નીચ! તારાં કૃત્ય માથે નાંખજે ખૂબ નિસાસા

કારીગર—તકદીરના

મનોહર— ૫

જોઇ લે નેણુ મારાં જરાક તું,
કેવાં નાચે, રંગે રાચે, સાચેરે,
કાંઇ શંકા ન રાખ તું—જોઇ
ધ્રાખના સમાન મારાં મીઠાં મીઠાં વેણુલાં (૨
આવા ન્હાને, પડતાં કાને, ભાનેરે,
જઇશ ભૂલી ભટાક તું--જોઇ.

ગુલાબ—

સીસમથી પણુ સોગણું કાળું (૨)
યોવનવાળું, અંગ રૂપાળું, ભાળુંરે,
ચાલ ઢાંકી આ નાક તું—જોઇ.

ભાનુચંદ— ૬

વસી છે એક મારે અંતરે ગુણુવાળી મેના,
રતિથી જણાય છે મને અતિ રૂપાળી મેના-ટેક
ટળેના આ હૃદયને પીંજરેથી ટાળી મેના,
ચુગાવી પ્રેમનો ચારો સદા મેં પાળી મેના-વસીછે.
ગણે મુજ હાથને આંબાતણી શુભ ડાળી મેના,
કરે કલ્લોલ એ મન ભાવતા મરવાળી મેના-વસીછે.
દિએ સુરસુન્દરીના ગર્વને પણ ગાળી મેના,
ભૂલ્યો છું લાજ ખોટી લોકની હું ભાળી મેના-વસીછે.

ભાનુચંદ— ૭

ઠગને ઠગનાર દલાલે,
શિદ આને ઉછેરી વ્હાલે—ટેક

નથિ નૂર પ્રભુએ નાંખ્યું, ઉઘડે નહી પૂરી આંખ્યું,
શિદ નામ મનોહર રાખ્યું;
જે ખરાબ ચાલે ચાલે ... ... ઠગને
પહેર્યાં છે ઘરેણાં ગાંઠાં, પણ ચામડી પર છે ચાઠાં,
એ પાપ તણાં ફળ માઠાં,
શું કરૂં ચીબરીથી વરી હરિહરિ હિમ્મત ન હાલે-ઠગને

સખીઓ તથા કાંન્તા— ૮

જાગ્યો જુલમી વૃજમાંહી સખી શામળો,
ઓઢે અંગ પરે કાળો કામળો— જાગ્યો—

સાખી.

ઘરનો હુકમ ચલાવતો અમને જાણી અજાણ-
આડો ઉભી માર્ગમાં, દામોદરએ......લેદાણ.
શરમ લેશ નહી કેમ સદા જાયે સહ્યું,
નવ માને કદાપી લાલ કોઇનું કહ્યુ,
કરે કાયમ તોફાન કાનુડો— જાગ્યો—

કાન્તા—

૯

નાથ હાથ મારો નાજુક મરડો નહીં-(૨)
જશે ચૂડી નંદવાઇ, આવી શી અધીરતાઈ—હાથ
જાઓ આઘા આ અંગને અડો નહીં,
કહું સાચું તમોને કુમાર;

નવલ—

પ્યાર પ્હેલાં બતાવી રાજ બાલિકા,
શિદ મારો જુદાઇનો માર;
હું આપ સંગે, આવું છું ઉમંગે;

કાન્તા--

એ ન રાજરીત, થાય વાતો વિપરીત—હાથ
—નાથ હાથ મારો—
જો આસ પાસ છુપાઇને ઉભેલ જન કોઈ હશે,
તો આપણું નિર્લજ પણું એ આ વખત જોઇ જશે,

નવલ—

કહી નાથ સોંપ્યો હાથ તો પછી શિદ હવે-
શરમાઓ છો;
અમીરસ અધરનો તૃષિતને પાયા વિના કયાં-
જાઓ છો;

કાન્તા—

નાથ હાથ મારો નાજુક મરડો નહીં.

કસ્તૂર— ૧૦

ભાઇનું કરોમા તમે ભુંડુંરે, ભુંડુંરે, ભુંડું તમે ભુંડું-ટેક
મનોહર નામ માથે મોહી શું પડયા છો (૨)
કાળું મેશનું છે એ તો કુંડુરે, કુંડુંરે, કુંડું એ તો
કુંડું--ભાઇનું.
લાભે લોભી હલકી કન્યા, લઇને હણોમાં (૨)
સ્વામી! આબરૂનું મૂળ ઉંડુરે, ઉંડુંરે, ઉંડું મૂળ
ઉંડું—ભાઇનું.

ઝવેરચંદ— ૧૧

બસ કર બોલમા તું અબોલ રહીને પ્રેમલા હઠ;
ઝટ અહીંથી દુર,
નહિતર માર ખાઇશ, મરી જાઇશ, આ વખત,
મુજને ચડયું છે સૂર—ટેક.

પ્રેમચંદ— ઉમ્મરે પાકયા, તોએ ન થાકયા. મારી તડાકા,
ક્રોધ હું પર ન કરો કાકા;
પાપનું મૂળ અતિ લોભ ગણાયે, ઇજ્જત ઘટી જાયે,
સમજુ બની, આવું કરતાં, નથી કેમ ડરતા.

ઝવેરચંદ—ડર્યાં ડર્યાં જાને અહીંથી દુષ્ટ, પૈસા મળે તોજ
રહીએ પુષ્ટ.

પ્રેમચંદ--હાય રૂપૈયા, હૃદયે રમી રહ્યા, ગમી રહ્યા.--

ઝવેરચંદ--બસ કર બોલમા,

મેના— ૧૨

ફળ્યો નહિ મારો મનોરથ આજ,
જેને માટે તજ્યાં ઘર કાજ--ટેક.

એકતો કામનો તાપ છે અંતરે, બીજો તપે દિનરાજ;
લોકની લાજ તપાવે છે ત્રીજી. એનો શો શોધું
ઈલાજ—ફળ્યો નહિ.

ભાનુંનો ભાવ મારાપર છે નહિ, સમજું હું શિરતાજ;

ભાનુ— સુંન્દરિ! અહીં છુપાઇ ઉભો છું, નહિ થશો નારાજ—

મેનાં— ફળ્યાં સહુ મારા મનોરથ આજ—

મેના— ૧૩

બોલો મારા હૈયાના હાર,
કયારે નાથ મેનાના થાશો કૃપાલ.
કયારે નાથ મેનાના થાશો કૃપાલ, છે ન કાંઈ
મુંગા રેહેવા માંહિ માલ,
કહી દો સુણી થાયે આ નારી નિહાલ—મારા.

ભાનુ— બંધાએલો સત્ય વચને તમારે,
તારૂણી હું તો છું તૈયાર;

મેના— જીવન જયારે એમ છે ત્યારે, શાને લગાડોછો વાર,
વ્હાલા મારા શાને લગાડોછો વાર.

ભાનુ— ધૈર્ય ચાર દહાડા તું અંતરમાં ધાર,

મેના— જો જો ફરી જાયે ન પાછો વિચાર--મારા.

સખીઓ — ૧૪

સખી સહુથી હળીમળીને સાસરે રે,
સુખી રહેજો સદા;
સ્વામી સેવાનો એજ ગૃહ આશરે રે,
લાભ લેજો સદા—

કાન્તા-- ત્યાં મને નહીંજ ગમે, સત્ય કહું જેહ સમે;
સુજ્ઞ સખી વૃન્દ તમે, યાદ આવશો—

સખીઓ--એ તો બધું એમ બાઇ, સ્વામી સાથે સગાઇ;
થાતાં ભૂલાય, કયાંથી યાદી લાવશો.
વ્હેલેરાં આવજો, સહુને બોલાવજો;

કાન્તા-- પ્રીતિ નિભાવજો, કામ કાજ કહાવજો;

સખીઓ--પત્રિકા પઠાવજો-હાં-હાં-હાં-હાં.
હરખે હરઘડિ હાં-હરખે હરઘડિ હાં.
—સખી—

કાન્તા— ૧૫

ફરી મળશું (૨) અમે ફરી મળશું તાત! ફીકર
તમે કરશો નહીં—ટેક.
અમ વિરહેથી ડરશો નહીં, પ્રીતિને પરહરશો
નહીં—ફરી.

ચંદ્રસિંહ
ચંદ્રાવતિ } પુત્રી ધન છે સદા પરાયું, કહેવત એ સાચુ
કહેવાયું,

નવલસિંહ-- ભૂપતિ નયને વૃથા નીર ભરશો નહીં, ભરશો
નહીં—ફરી મળશું (૨)

અંક બીજો.

કારીગર— ૧૬

ટળે નહિ ટાળ્યા વિધિના લેખ લખેલા,
ઘૂમે બની મૂર્ખો મદ ઘેલારે-ભાઈ-ટેક.
જેલની યાત્રા મારે કરમે મંડાઈ--(૨)
સુખ દુઃખ પાણીના સમજો રેલારે-ભાઇ-ટળે નહિ
કુમારે કરી છે કેવી મુસાફર માથે-(૨)
જાણ્યું ના હશે એ મનના મેલારે-ભાઈ-ટળે નહિ

કેદીઓ— ૧૭

આવી ઝટપટ યુવરાજ, મહિપાલ ! તમને મળશે;
બંધાતાં પુણ્યની પાજ, મનકામ સઘળાં ફળશે-ટેક
સહુ સીધે રાહેજ વિચરશું,
ચોરી હવે કયાંઈએ નહિ કરશું.
થાશે તમારૂં, સહુ રીતિથી સારૂં.
આશીશ દઈએ આજરે—આવી.

કારીગર— હું પણ એ પ્રભુ પાસે યાચું,
કથન તમારૂં કરે ઝટ સાચું;
પ્રીતે પધારે, નૃપના બાલ ત્યારે;
સુધરે બધાં મુજ કાજ રે.

કેદીઓ— આવી ઝટપટ યુવરાજ,

ઝવેરચંદ-- ૧૮

રકમબંધ જો હાજર હોયે, રૂપિઆ અમને દેવાના
તોજ તમારા જેવા હલકા કુળની કન્યા લેવાના.
(એ એ એ એ એ એ એ એ એ)—ટેક.
શેઠજી જ્યારે થશો સબંધી તમે ખાસ અમ જેવાના;
શોભા વધશે વળિ જળ ચઢશે (આ આ આ આ-
આ આ આ)
નકી મોભ પર નેવાનાં;
કૃષ્ણાર્પણ ઘર કરો ભાનુને પ્રથમ તમારે રહેવાનાં
(એ એ એ એ એ એ એ એ એ)
રકમ બંધ જો હાજર હોયે—

મનોહર— ૧૯

પ્યારા મોહન લે આ આપું છું કોલ હું,
સામો દે કોલ તું;
ખાસ આ સમે ખરા વિચાર બોલ તું,
મોહન— તારો છે શુદ્ધ પ્યાર, પણ છું પૈસે લાચાર;
તેનો કર તોલ તું— પ્યારા
મોહન— દોઢીયું છે નહિ ગાંઠમાં ખાવા.
મનોહર— દઈશ તને નહીં લેશ મુંઝાવા--
આપતી જઈશ હાર આ અમોલ હું,
જોશે બીજું શું બોલ તું—
મોહન— તમારો છે શુદ્ધ પ્યાર,— પ્યારા

કારીગર— ૨૦

મનહર મુદ્રિકાથી બાળાને ઠીક ઠગાશે,
ઠગાશે, નહિ ત્રાસે, સુખ થાશે, દુ:ખ જાશે;
નીચ એ નવલસિંહનો કવલ બંદો ખાશે ખાશે-
મનહર
કુંવરે મુજ ઉપર કર્યો, કેવો કાળો કેર;
એનો બદલો આપવા વાળું હું પણ વેર.
યુક્તિ પ્રયુક્તિથી ઘોડે બેસાડીને. દૂર લઇ જઇ
રાજકુમારીને;
હું પરણીશ હુલાસે - - - - - મનહર

જગો— ૨૧

લોભી નથી લેશ લજાતા.
સ્વપ્ન મહીં પણ સૂમ રહે છે, ગુણ પૈસાના ગાતા
—લોભી—ટેક.
નીચ ન થાકે નાણા માટે, આમ તેમ અથડાતા,
આત્મિકનું અવળું કરીને પણ, ચિત્તમાં લક્ષ્મી ન્હાતા
—લોભી.
ખુટલ કોઇને ખવરાવે નહિ, પોતે પણ નથી ખાતા;
પહેરે નહિ પગમાંહિ પગરખું. ધનને સમજે ધાતા
—લોભી.
સરતો હોય કદી સ્વારથ તો, ગાળે નથી ગભરાતા;
રાક્ષસ માફક રહેમ વગરના, કપટ કળાના જ્ઞાતા
—લોભી.

સત્ય રીતે જોતાં જગમાંહિ, સૂમ સમા નથી દાતા;
જે દઇ અન્યને સર્વ અડયા વિણ, જમને મન્દિર જાતા
—લોભી.

વસંત— ૨૨

શેઠ મારા ચિન્તા તજી તુર્ત ચાલો,
આમ છેડો ઝાલો, ઢાંકો નાક ગાલો- શેઠ -ટેક
ભાનુચંદ - જાશે કળાઈ વેષ મારો વસંત તો-(૨)
થાશે ફજેતો કહું ઠાલો - - ગામમાંહિ-થાશે.
વંસત— શેઠ મારા-
મોંઘી મહેતાણીના બ્હાનાથી બે ઘડિ-(૨)
મેના સાથે આજ મ્હાલો - - ભાનુચંદ-મેના.
—શેઠ મારા

ભાનુ— ૨૩

મહેતાણી માગે રજા, હવે મહેતાણી (૨)
મેના— આજના પાઠની શૈલિ અજાયબ (૨)
કવિ વિના કોણ કહો કવે—મહેતાણી
ભાનુ— મહેતાણી માગે રજા-
તારા વિના અન્ય બાળાની સામે- (૨)
માનજે સાચું નહીં જુવે-મહેતાણી-મહેતાણી.
મેના— પૂજી પ્રભુને મેના આ માગશે (૨)
ભાવેથી આવી ભવે ભવે—મહેતાણી.
ભાનુ— મહેતાણી માગે રજા.

કાન્તા— ૨૪

જેમ રાખે રામ તેમ રહેવું,
દુ:ખ કોની પાસ જઇ કહેવું—જેમ—ટેક.
સાસરીઆનું સુખ નશીબે, લખ્યું હશે નહિ લેવું;
કુમતિ સૂજી કારીગરને, સંકટ અનહદ સહેવું-જેમ.
પૂર્વ જન્મના ક્ષેત્રની અંદર, લણવું વાવ્યું તેવું;
રાજકુમારી રાનમાં રખડે, એ પણ ગણવું એવું-જેમ.

કાન્તા— ૨૫

સત્યના બેલી શ્રીહરિ ગયા કયાં છુપાઇરે,
આજ સૂના અરણ્યમાં લાજ સતીની લુટાય છે હોજી.
અબળા છું નથી સૂજતો એકે ઉપાય રે,
જીવ જીવનનું મુખ જોયા વિના વૃથા જાયછે હોજી.
બળાત્કાર કરવા પાપી. દોડી રહ્યોછે દમ આપી (૨)
કાપો નાંખો હાથ એના કૃષ્ણજી! હદ થાયછે રે.
—આજ—સત્યના.

સાચાની કરશો નહીં, શ્યામ સલુણા સ્હાય,
તો આયુગમાં આપના, ગુણ કોઇ નહિં ગાય.
વા’રે આવોને, દયા ઉરે લાવોને
નાથ છું એકલી નારી, ભરૂંસો છે તારો ભારી (૨)
પ્રભૂ! તુજ વીણ નહિ કોઇ મારો રક્ષણ હારછે રે.
—આજ—સત્યના.

અંક ત્રીજો.

કાન્તા— ૨૬

વ્હાલાને વિયોગે વ્યાધિ વ્યાપે છે,
વ્યાપે છે, તન કાંપે છે—વ્હાલાને—ટેક.
વીજળી વસી ઘનશ્યામની સાથે, ચમકી હસે છે-
મુજ સ્થિતિ માથે;
છાતીમાં ઉની છાપ છાપે છે—વહાલાને.
ઝીલ્લી નાદ જણાયે ઝેરી વાહિનીતટ બેઠા બક વૈરી,
દાદુર બોલી દુઃખ આપે છે—વ્હાલાને.
વર્ષા વેરણ થઇછે મારી, નાયક નવલ વિના હું હારી,
મયુરો કલેજું મારૂં કાપે છે—વ્હાલાને.
માત્ર મને ધૃતિ દેવા ચાતક, દૂર કરી દિલનાં
સહુ પાતક,
પિયુ પિયુ શબ્દ આલાપે છે—વ્હાલાને.

મધુપસેન— ૨૭

મૃગ મારવા જાતાં મળી છે મુજને આ મનહરણી-
વાહવા જી વાહવા
સુખ ઇન્દ્રથી પણ સોગણું પામીશ પ્રમદાને પરણી-
હાહા જી હાહા
હરણીના જેવી આંખવાળી તેજ ભરેલી તરૂણી-
વાહવા જી વાહવા

શી શુંદર છે એની વળેલી ધનુષ્ય જેવી વરૂણી-
હાહા જી હાહા
કાન્તા—પહેલાં કહી પુત્રી હવે પાપી તું કર નહિ આવી કરણી-
વાહવા જી વાહવા
સંસારે કરણી તુલ્ય મળે છે સહુને પાર ઉતરણી-
હાહા જી હાહા

ભાનુચંદ— ૨૮

મળ્યું મન મેનાથી મારૂં,
ખલક એ વિણુ છે ખારૂં—મળ્યું--ટેક

એના ઉપર લાખોની લક્ષ્મી, વગર વિલંબે વારૂં - મળ્યું
આવા બાપની દોલત કરતાં, સાધુ થવું ઘણું સારૂં-મળ્યું
સૂમને બીજું હોતુ નથી કંઇ, પૈસા કરતાં પ્યારૂં-મળ્યું
પ્રેમી મળે નહિ ત્યાં લગિ અંગે, ભાવથી ભગવાં ધારૂં-મળ્યું

મેના- ૨૯

સોંપું છું સાચા સ્નેહથીરે, હરિ ! તારે હાથે લાજ મારી-ટેક
અબળાને વેષે ફરતાં ભયંકર વનમાં વ્હાલાજી,
ભીતિ જણાવાની ભારી,
કદી કષ્ટ આવે તો ત્યાં દોડી દીનબન્ધુ મુજને,
આપદથી લેજે ઉગારી ... ... સોંપું છું.
પ્રેમને પંથ તુજને વ્હાલો છે અતિશે વ્હાલાજી,
તેથી બનીછું હું તારી;
ભાનુ સાથ ભેટાડી દે જાદવ તું જલ્દી મુજને,
માગું ના બીજું મુરારિ .... સોંપું છું.

નવલસિંહ- ૩૦

ભાન ભુલાવે છે ભાવિ રે, ભલા ભલાનું-ભાન-ટેક.
અબળાને સાવ અકેલી, મનહર ઉપવનમાં મેલી-(૨)
જાતાં પુરમાં જરી ભ્રાન્તિ ન આવી રે-ભલા ભલાનું.
કારીગરે કેર કીધો, દગો સ્નેહી થઇને દીધો-(૨)
એણે મરવા ચિત્ત વૃત્તિ ચલાવી રે-ભલા ભલાનું.
પ્રાણથી વિશેષ પ્યારૂં, મળશે નહિ બુલ બુલ મારૂં-(૨)
ત્યાગીશ તો તનને અગન લગાવી રે-ભલા ભલાનું.

ભાનુ-- ૩૧

પ્રેમી વિણ કહો કોણ પિછાણે, પ્રેમની અનહદ પીડા;
જેના ખાતર તજવી પડેછે, વડિલ જનોની વ્રીડા
પ્રેમી—ટેક.

નવલ— એ દુષ્ટ કારીગર કદી જો હાથ મારે આવશે.
તો આ કટારી તીક્ષ્ણ ધારે અંત એનો લાવશે;
મરતાં લગી મારી પ્રિયા સત છોડવાની છે નહીં,
પણ કષ્ટ ભોગવતી હશે સતી વ્યાધિ વારિધિમાં વહી.

ભાનુ— શિઆળના સુત સિંહણ સાથે, કરી શકતા નથિ ક્રીડા-
પ્રેમી વિણ-

મેનાં ૩૨

વિચાર જે તમારો એ મારો વીચાર,
હું યુકિત તણા જાણું ઉંચા પ્રકાર— વિચાર—
પ્રેમ માટે પ્રાણ આપું, નાથ આજ્ઞા કદી ન ઉથાપું
વ્હાલા કરીશું સુખેથી વીહાર— વીચાર—

કાન્તા-- ૩૩

વાલમ આવ્યાની આપી તેં વધાઇ,
દેવા જેવું આ ટાણે નમળે કાંઇ- (૨)
સાચી વસ્તુ હું આજે કમાઇ,
તારા માથે વારી જાઉં બાઇ.

મેના--
એમ બોલો નહી, બોલો નહી- દેવા જેવું -

કાન્તા--
મુજ કાંન્તની આ ચીઠ્ઠી,
દુઃખ હારણી મેં દીઠી.

મેના--
લેજો લાવો સદા પ્રેમ રાહે ચડી.
પ્રિતેથી તમારા પ્યારાને મળી,
નીત્ય આનંદ નદીમાં નાઈ- દેવા જેવું -

નવલ— ૩૪

તરૂણી ડરશો નહી લેશ તમે,
અહીં આવી ભણ્યા શુભ મંત્ર અમે.

કાન્તા— થયું ભુત હવે અળગું તનથી;
નથી નાથ કદી વીસરી મનથી,

નવલ— બહુ કારીગરે બદમાસી કરી;
ભ્રમણા મુજ અંતર માંહી ભરી.

કાન્તા— દુઃખ દાયક નાગ મુને ન ડસ્યો,
નીજ પાપથી એ જઇ નર્ક પસ્યો.

સાખી.

માર્યો ત્યાં મધુપે કર્યો બાળા જાણી બચાવ.
પણ પલટાવી પલ મહીં સૌનો કામ સ્વભાવ.
છતાં પતી વ્રત સાચવી, ગાળ્યા ચાતુર માસ,
ત્યાં તો આપ પધારતાં સફળ થઇ ઉર આશ

સર્વ ૩૫

પ્રેમી મળ્યાં, ઉપાધિ ઓઘ ટળ્યા, આશાના તરૂ ફળ્યાં,
આનંદ થયો આજ-
નવલ કાન્તાની જોડ, ભાનુ મેનાની જોડ;
કાયમ રહો, વ્હેમે ન કદી વહો સંયોગ સુખ લહો,
કરીને શુભ કાજ— .... પ્રેમી
મહારાજાની પાસ કોઈ પહોચીને ખાસ,
દો વધાઇ, હૈયામાં હરખાઇ, કરે ન ચિન્તા કાંઇ,
રાખી પ્રભુએ લાજ ... ... પ્રેમી

